

УДК 347.949

Аш-Шегрі Л.А.

студ. гр. Ю-113сп НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА ВМОТИВОВАНОСТІ ВИСНОВКІВ СУДУ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕЗЮМОВАНОГО ФАКТУ

При розгляді цивільних справ судом існує презумпція перерозподілу тягаря доказування між сторонами, що порушує загальне правило розподілу обов'язків доказування обставин у цивільних справах (презумпція вини). Тобто, коли довести певний факт особливо важко та

якщо доведено інший факт, закон звільняє сторону від цього обов'язку, а інша сторона несе обов'язок довести протилежний факт.

Одним із найважливіших питань судової практики при відображенні доказової презумпції в правозастосовчих актах суду є питання вмотивованості висновків суду щодо юридичних фактів, на яких ґрунтується доказова презумпція. Однак мова йде не про всі структурні елементи доказової презумпції, а лише про один із них – презюмований факт. А саме – обґрунтованість висновків суду щодо встановленості презюмованого факту оціночного характеру та за встановленістю презюмованого факту, що абсолютно визначений в нормі права.

Вмотивованість висновків суду щодо встановлення презюмованого факту оціночного характеру потребує застосування суддівського розсуду, де в рішенні суду має бути роз'яснено, які мотиви обрав суд при вирішенні правового питання. Судова практика показує, що суди часто не дають такого роз'яснення. Прикладом цього є цивільні справи про відшкодування моральної шкоди. Відповідно до ст. 23 ЦК України грошовий розмір відшкодування моральної шкоди повинен враховувати багато факторів, у тому числі вимоги розумності, виваженості та справедливості.

Зазвичай у судовій практиці при винесенні рішення про відшкодування матеріальної та моральної шкоди суд задовольняє позов частково. У більшості випадків суд не враховує роз'яснень пленуму Верховного Суду України, зроблених у п. 9 постанови «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 р. № 4 про те, що розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їхньої тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. При цьому суд має виходити із принципів розумності, виваженості та справедливості. Визначаючи розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди, суд повинен наводити в рішенні відповідні мотиви. Коли позивач звертається з позовом про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, він, як правило, не зазначає, з яких міркувань він керувався при визначенні розміру компенсації. А у матеріалах справи часто відсутні будь-які підтвердження вимог позивача.

Використовуючи фактор розумності у справах про відшкодування моральної шкоди, не можна просто покладатися на просте посилення на нього в рішенні суду, як це часто буває в судовій практиці як нижчестоящих, так і вищих судів. Так як в даному випадку не вбачається

зміст рішення суду, хід міркувань щодо розміру відшкодування моральної шкоди щодо відповідного юридичного факту.

Таким чином, вмотивованість встановлення презюмованих фактів оціночного характеру має бути об'єктивна та відображена в тексті правозастосовчого акту у цивільній справі. Якщо вказівка на ці мотиви відсутня, як це часто трапляється в судовій практиці, то доказова презумпція буде викривлена. Це виражатиметься просто у формальному посиленні на презумпцію, оскільки це є вимогою чинних правових норм.

При розгляді підстави висновків суду щодо встановлення передбачуваного факту, яка повністю визначена законом, виникає проблема іншого характеру. Нерідко в цивільних справах аргументація суду щодо встановлення вини ґрунтується на припущенні про необхідність доведення злочину за допомогою доказів, а не виведення його з самих фактів-підстав дії цієї презумпції.

Як роз'яснив пленум Верховного Суду України у п. 5 постанови «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 р. № 4, відповідно до загальних підстав цивільно-правової відповідальності обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправними діями заподіювача та вини останнього в її завданні. Суд повинен з'ясувати, чим підтверджується факт завдання позивачеві душевного чи фізичного болю чи витрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) воно було заподіяно, та у якому розмірі чи в якій матеріальній формі позивач оцінив завдані йому збитки, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору.

Таким чином, важливо розглядати перерозподіл тягара доказування в обставинах справи, обґрунтованих встановленням або невстановленням презюмованого факту, оскільки це вкаже на те, як суди повинні діяти при визначенні юридичних фактів презумпція факту. Факти-підстави дії презумпції та факти, які спростовують презумпцію, повинні бути встановлені за допомогою доказів, а презюмований факт повинен бути виведений з встановлення фактів-підстав дії доказової презумпції.